חוסן בפעולה:
אסטרטגיות קוגניטיביות והתנהגותיות במסגרות דיור לאנשים עם מוגבלויות

שלומית אילן[1], נדיה גולפנשטיין[1], וענת דרך-זהבי[1]
[1]החוג לסיעוד ע"ש שריל ספנסר, אוניברסיטת חיפה.

רקע ורציונל

מסגרות דיור לאנשים עם מוגבלויות הן סביבות טיפול תובעניות, שבהן אנשי תמיכה ישירה נדרשים לשמור על **בטיחות, כבוד, אוטונומיה ורציפות הטיפול**, תוך התמודדות עם התנהגות מאתגרת וצמצום השימוש בפרקטיקות מגבילות. עם זאת, עדיין מעט ידוע על האופן שבו חוסן בא לידי ביטוי בעבודת הטיפול היומיומית. מחקר זה בוחן חוסן כתהליך רב־רמתי המתממש באמצעות אסטרטגיות קוגניטיביות והתנהגותיות בשגרת הטיפול.

מטרות המחקר

- **לזהות** מהן האסטרטגיות הקוגניטיביות וההתנהגותיות שבאמצעותן אנשי תמיכה ישירה מזהים, מפרשים ומגיבים לסיכון התנהגותי מתפתח בשגרת הדיור.
- **לבחון** האם חוסן אישי וחוסן ארגוני קשורים לשימוש באסטרטגיות אלו.
- **לבחון תיווך** בין משאבי חוסן לבין תשישות רגשית, התנהגות מאתגרת ואיכות הטיפול באמצעות אסטרטגיות אלו.

שיטה

סוג המחקר: משולב (mixed-methods) הכולל שלב כמותי מקונן.

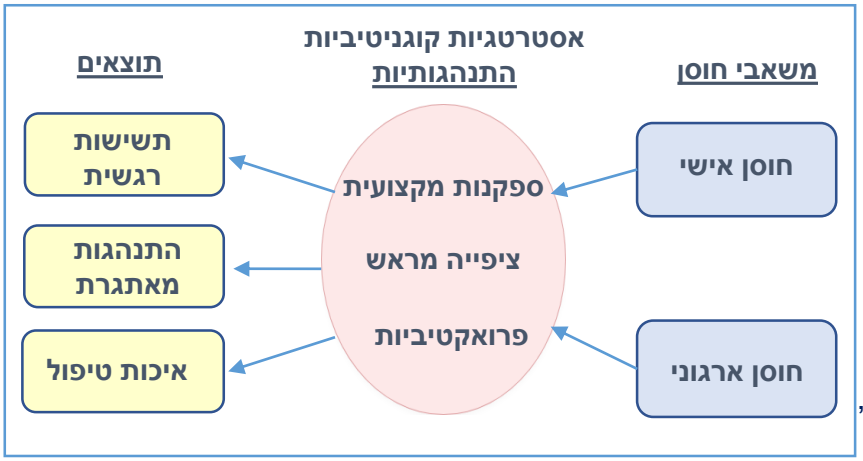
משתתפים: אנשי תמיכה ישירה המטפלים באנשים עם מוגבלות שכלית- התפתחותית, והתנהגות מאתגרת.

<u>שלב איכותני:</u>
28 מטפלים ישירים
8 מסגרות- דיור.

<u>שלב כמותני:</u>
156 מטפלים ישירים
31 מסגרות-דיור
455 מדידות חוזרות

מדדים: בשאלוני הבסיס נמדדו מאפיינים דמוגרפיים, חוסן אישי וארגוני.
ברמת המשמרת נמדדו ספקנות מקצועית, ציפייה מראש, פרואקטיביות, עומס עבודה ותשישות רגשית.
נתונים על התנהגות מאתגרת ועל איכות הטיפול התבססו על תיעוד שגרתי מובנה של תגובות הצוות.

מודל המחקר

ממצאים עיקריים

1. זוהו שלוש אסטרטגיות מרכזיות:

ספקנות מקצועית - זיהוי אי הלימה.
ציפייה מראש -פירוש סימנים מוקדמים וחיזוי הסלמה.
פרואקטיביות - תרגום ההערכה לפעולה מוקדמת ומונעת.

2. משאבי החוסן-
חוסן אישי וארגוני נמצאו קשורים באופן חיובי לשימוש בכל האסטרטגיות.

3. תיווך-
עבור תשישות רגשית, נמצאו מסלולים עקיפים בכיוונים מנוגדים:
ציפייה מראש- ↓ תשישות | **ספקנות מקצועית-** ↑ תשישות | **פרואקטיביות -** מסלול עקיף, לא מובהק.
עבור התנהגות מאתגרת ואיכות הטיפול, לא נמצאו מסלולי תיווך מובהקים.

השלכות והמלצות יישומיות

תמיכה ארגונית
יצירת תנאים המאפשרים זיהוי ופעולה מוקדמים לפני הסלמה.

רווחת- הצוות
חיזוק ציפייה מראש לצד תמיכה בעומס הרגשי הנלווה לספקנות מקצועית.

איכות- הטיפול
זיהוי מוקדם עשוי לקדם תגובות בטוחות, ממוקדות־אדם ופחות מגבילות.

חוסן במערכות טיפול ניכר בזמן אמת- ביכולת לזהות שינוי, לצפות הסלמה ולפעול מוקדם תחת אי־ודאות.

References:
Duchek, 2020; Emerson & Einfeld, 2011; Fredrickson, 2001; NICE, 2015; Parker et al., 2010; Vechter & Drach-Zahavy, 2024.

Shlomit Ilan
Shlomitnlp@gmail.com